KRÖNIKA

Korrekt, hrm, årstid!

"USA:s svarta borde ha en egen högtid, tyckte några av dem för 35 år sedan"

Årstidshälsningar! tänker jag önska mina vänner på mina julkort i år. Eller kanske jag väljer Glada högtidsdagar! i stället. Och jag förvantar mig många julbrev inledda med "Årstidshälsningar till er alla från familjen Smith".

"Som de flesta av er vet har det gångna året varit lika framgångsrikt som alla de föregående, men för er som vi inte har hört av sedan den förra högtidssäsongen vill vi berätta vad vi gjort. Vi börjar med de äldsta: farmor vann för tionde året i rad guld i rodd-VM i kategorin damer 80 och över."

Själv kvävs jag i år åter av hur mycket alla och deras barn, svärmödrar och farmödrar har åstadkommit.

JULEN SOM FÖREVÄNDNING för skrytbrev känner vi till. Men i USA måste man komma ihåg att inte förolämpa några av sina vänner genom att skicka sina hälsningar inför fel högtid. Ja, judarna var ju långt före oss kristna och firade Hanukkah innan Jesus föddes. Vi förenade nytta med nöje och använde vår gamla hedniska högtid, julen, till att fira Jesu födelse. I Sverige dominerar vår religion, så vi önskar alla, utan att tänka på det, "en riktigt god jul!". I USA hade judarna sin Hanukkah, som i år infaller den 22 december, och de kristna sin jul, men något fattades. Julen var ju de vita slavdrivarnas religion. I slavarnas ursprungliga hemtrakter i Afrika hade man naturligtvis inte firat jul innan missionärerna kom dit, så att fira jul var för USA:s svarta slavar ännu en påminnelse om den vite mannens förtryck.

USA:s svarta borde ha en egen högtid, tyckte några av dem för 35 år sedan. Kwanzaa – "de första skördefrukterna" på kwaswahili – hette högtiden man uppfann, och den äger också rum i juletid: den börjar den 26 december och firas i dagarna sju. Man äter afrikansk mat med swahilinamn. Den 31 december firar man Karamu, en fest som särskilt ska påminna en om de afrikanska rötterna. Man ber för "moderlandet Afrika, civilisationens vagga" och för "vårt folk, det ursprungliga folket".

Mången vit amerikan, och många av afrikanskt ursprung, har lett åt Kwanzaa: det är ju en påhittad högtid. Den har dock kommit för att stanna och finns nu med i den officiella högtidskalendern.

SÅ KOMMER DET SIG ATT man i USA firar tre olika etnisk-religiösa – eller hur de nu kan sammanfattas – högtider i slutet av december. Jag beger mig att köpa julmusik och finner i "holidays"-avdelningen stämningskompletterande toner för Hanukkah, jul och Kwanzaa. Presentpapper kan heller ingalunda utan vidare föreställa tomtar. Jag gick och köpte papper med juleljus och upptäckte att det var en menorah, den judiska nioarmade ljusstaken, so[illegible] papperet föreställde. Vid nästa tur till affären hittade [illegible]g ett rött papper med postmoderna odefinierbara figurer på – presentpapper som passar alla!

Vidare i julförberedelserna, ursäkta, säsongsförberedelserna: kort. För e-människan erbjuder Yahoo och Egreetings naturligtvis e-kort för varje högtidsdag, och även om USA:s bokhandlare uppvisar en förkärlek för julkort har de också Kwanzaa- och Hanukkahkort att erbjuda. Men för familjen som vill skicka ett gruppfoto på alla sina fantastiska medlemmar blir en trippelbeställning med tre olika önskningar naturligtvis för mycket besvär. Bättre då att glatt önska glada högtidsdagar – *seasons greatings* eller *happy holidays*.

För att vara konsekvent i sitt firande i USA borde man göra som Seinfelds judiske pappa och fira Festivus, Festen för alla, vars centrum är en metallpåle. Nu är det Festivus, och nu är det Festivus och festen varar än till sommarn... Årstidshälsningar!

ELISABETH BRAW

Lagom lagrad dryck smakar bäst

Blir whisky bättre med åren? Visst har åldern betydelse. Tiden i ekfat står för 70 procent av slutresultatet. Men eftersom trä är ett levande väsen går det inte att styra lagringsprocessen, så det är bara att vänta och hoppas. Varje fat ger ifrån sig en smak som skiljer sig från intilliggande fat.

Den färglösa färska råsprit som droppar från destillationspannan är skarp och grov och består av aldehyder, syror, estrar och alkohol. Under första året på fat sker den mest radikala kemiska förändringen i whiskyns liv, sedan tar utvecklingen mindre steg. Destillatets skarpa konturer och omogna karaktär slipas ned och rundas av med tiden. Exakt vad som händer under lagringen och vilka komplicerade kemiska processer som skjuter fart när sprit och ek umgås är inte fullt klarlagt. Resultatet blir i alla fall vad vi kallar whisky, en dryck många har lärt sig uppskatta, och somliga skattar högre än allt annat.

Skotsk maltwhisky säljs med ålder som främsta argument, ju äldre desto bättre och därmed dyrare. Ett resonemang som haltar. Maltwhisky är som bäst mellan 10 och 15 år, enstaka whiskies slår i taket kring 18 år, men därefter dalar de flesta.

Det som händer är att whiskyn tappar fart och kraft, ekträet suger musten ur destillatet och sänker tyngdpunkten så att all vitalitet till slut försvinner. Eken tillför mörka toner som kaffe, choklad, nötter samt kryddor som muskot, ingefära, peppar och vanilj. Det är spritens fruktiga estrar och pigga syror som tar stryk och i värsta fall slukas helt av eken. Förvänta dig aldrig explosivitet och urkraft från en åldrad whisky, den rör sig långsamt och försiktigt som den finaste konjak.

"En åldrad whisky rör sig långsamt och försiktigt som den finaste konjak"

Prisad ödryck

Highland Park är en av världens mest prisade whiskysorter. Den lever sitt liv på Orkneyöarna norr om Skottland. Highland Park når kulmen vid 12 års ålder, sedan förlorar den en del av sin fräschör och spänst. I högre åldrar blir whiskyn kryddigare och mer extrem, vilket självklart är attraktivt, men klarast strålar den i sin ungdom. Glenfarclas på Speyside är som bäst vid 15 år – en maltwhisky i perfekt balans vid god vigör och rik på livserfarenhet.

Paradoxalt nog fungerar whiskyn bra även efter 30 år, må vara utan sin slagkraft, men likt en kameleont rör den sig omärkligt mellan nyanserna på ett otvunget och mästerligt sätt. En torrt ekig smak övergår långsamt i en halvtorr sherryton som krönas av toffee. Efterhand vinner eken kraft och en spröd kaffeton framträder. Eftersmaken är halvlång, mjuk och saftigt sherryaktig med inslag av söt karamell. Mörka ektoner i form av bitter valnöt och svart kaffe vaggar slutligen gommen till sömns.

Högtflygande machowhisky

Laphroaig är en rökig öwhisky vars namn flyger högt jorden över. Korståget anförs av 10-åringen som uppfattas som en brråkig machowhisky. Det är inte sant. Det här är en avskalad och välansad whisky med mjukt rökig näsa, sansad smak som i mitten får ordentlig rökspark, varpå en lugnare halvlång eftersmak följer. Det är en designad whisky som ger intryck av att vara bråkigare än vad den är.

Som 15-åring uppför den sig helt annorlunda, mer verserat och varierat med yviga gester och avundsvärd komplexitet. När ynglingarna tillbringar sina dagar på amerikanska exbourbonfat kommer äldsten utesluntande från spanska ex-sherryfat, undanstoppade 1967 och lagrade i 30 år. För 5 000–6 000 kronor erbjuds du en märkvärdig upplevelse. Smaken skiftar mellan olika nivåer på ett humoristiskt sätt, ibland omärkligt. Rök och sälta kastas omvartannat. Mörk ek blandas med dova söta estrar när lättrostat kaffe och brända nötter möter svartnad banan. En krämig och mjuk smakupplevelse. Mot slutet växer eken i styrka, bitter mörk choklad fajtas med söt sherry, spår av peppermynta lättar upp lite grann. En bittersöt final värdig en ålderstigen amerikansk rågwhisky.

Oberättigat utskälld whisky

Glenfiddich är världens bäst säljande maltwhisky och har på grund av sin tätposition fått mycket skäll genom åren. Kritikerna tycker att whiskyn saknar både stil och karaktär och är för tunn och lättviktig för att appellera. Struntprat. Möjligen kan standardutgåvan ibland vara lite slätstruken, men därutöver... Glenfiddich destilleras nämligen i små kopparpannor, vilket ger en whisky med tät struktur som klarar många år på ekfat utan att plattas till. Whiskyns signum – en pigg fruktighet – verkar omöjlig att ta död på. Glenfiddichs 30-åring har en av Skottlands främsta aromer: rik och grandios och oförskämt pigg och fräsch. Näsan andas ek med mörka choklad- och nöttoner, en distinkt men ändå mjuk arom som hålls vid liv av en frisk citrusdoft och söta äpplen.

Laphroaigtunnorna förseglas inför den tolvåriga lagringen.

Var finns whiskyn?

- Highland Park och Glenfarclas finns på Systembolaget.
- Laphroaig 30 år är mycket svår att få tag på; kontakta Christer Ljungqvist på svenska Allied Domecq, telefon 08-457 07 00, och undersök möjligheterna till privatimport.
- Glenfiddichs äldre utgåvor kommer troligen till Sverige under våren, tills dess är det Heathrow i London som gäller eller Milroy's of Soho, 3 Greek Street, London W1V 6NX, telefon +44 171 437 2385.

39-åringen flyger högre än någon Glenfiddich på marknaden just nu, enligt Henrik Aflodal.

Gränsen för vad en whisky klarar tycks gå vid 30-årsstrecket, men naturligtvis finns det undantag. Glenfiddichs Vintage Reserve från 1961 är en 39-årig mästare som visar att världens mest populära maltwhisky är bäst när det gäller. I munnen gormar torr, oljig ek mot en botten av resonerande vanilj. I mitten ryter vitpeppar argt, följt av sötare tongångar i form av kokos, mango och lite bitter valnöt. Slutet är torrare, kokos och tallbarr blandas om vartannat med blyga torvtoner och spröda eukalyptusblad. Ett symfoniskt fyrverkeri av smaker väl värt de 3 500 kronor en flaska kostar i inköp.

HENRIK AFLODAL

www.aflodal.com / www.whiskyworld.net

Sverige i dag

Molnen kommer att dominera och ett vädersystem ger lite nederbörd mest som snö i Norrland, i övrigt uppehållsväder.

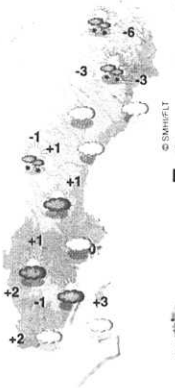

Europa i dag

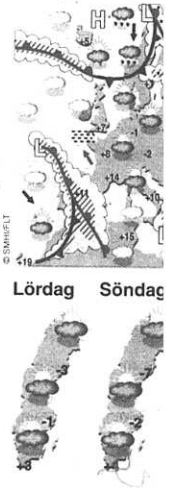

© SMHI/FLT

Lördag Söndag